

потрібно «визначитись», яким саме суспільним відносинам спричиняється шкода: громадському порядку, громадській безпеці чи все ж таки основам національної безпеки. У будь-якому разі, яке рішення не було б прийняте, зміни має бути впроваджені.

Ст. 34 Конституції України гарантує право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Це право є однією з конституційних гарантій права громадянина на свободу свого світогляду і віросповідання, думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, права на вільний розвиток своєї особистості тощо. Водночас, при здійсненні цих прав і свобод не повинно бути посягань на права і свободи, честь і гідність інших людей. За Конституцією України (Ст. 68) кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України.

Згідно з ч. 3 ст. 8 Конституції України норми Конституції України є нормами прямої дії. Вони застосовуються безпосередньо незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні закони або інші нормативно-правові акти.

Підсумовуючи викладене, потрібно зазначити, що законодавство України підлягає більш комплексному удосконаленню, оскільки фрагментарні зміни, навряд чи якісно покращать рівень боротьби з правопорушеннями в Україні.

Коталейчук С.П. - професор кафедри теорії держави та права НАВС, к.ю.н., доцент

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСЬ

В умовах глибокої соціально-економічної та політичної кризи яка сьогодні впливає на всі сфери суспільного життя в Україні існує величезний розрив між декларативно закріпленими в законодавстві України правами людини і громадянина та реальною та ефективною можливістю їх захисту в судовому порядку.

Ціллю статті не є аналіз практики Європейського суду з прав людини, як останньої інстанції, оскільки різні аспекти діяльності цього суду були досліджені в працях відомих науковців, зокрема таких як П.М. Рабінович, В.Є. Мармазов, М.В. Буроменський, В.М.Денисов, В.І. Муравйов, В.К. Забігайло, Л.Г.Заблоцька, В.Г. Буткевич, С. Шевчук та ін., а спроба дати відповідь на питання в аспекті дтримання базового принципу права на справедливий та неупереджений суд: що змінить прийнятий ВРУ Закон № 192-VIII “Про забезпечення права на справедливий суд”?

Ключовим питанням для більшості суб'єктів права, які звертаються до суду є не просто процесуальна можливість подачі, наприклад в порядку позовного провадження, цивільного позову у відповідності до ст. 3 ЦПК України [1, с.4], а більш значуща можливість реально захистити своє порушене право в судах, будучи впевненим у справедливому, неупередженому розгляді та винесеному рішенні.

Право на справедливий суд і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі – це право особи, яке закріплене у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2].

Реалії сьогодення змушують шукати відповідь на питання - наскільки ж дієвим з точки зору українських реалій є механізм захисту порушеного права та можливість його

відновлення, якщо це можливо, в сучасній Україні?

Даючи відповідь на поставлене запитання спробуємо здійснити правовий аналіз змісту прийнятого ВРУ 12.02.2015 Закону № 192-VIII “Про забезпечення права на справедливий суд” [3], шляхом відповіді на основні питання: чи здатен підвищити прийнятий закон національні стандарти судоустрою і судочинства та забезпечити порене право людини і громадянина на справедливий суд?

Цей закон закладає правові основи для проведення судової реформи, яка б забезпечила ефективний захист прав і свобод громадян, інтересів юридичних осіб у судовому порядку, практичну реалізацію права на справедливий суд.

Мета прийняття такого нормативно-правового акту цілком очевидна - чесний та неупереджений суд, спрощення доступу громадян до правосуддя, удосконалення роботи судової системи в цілому та забезпечення реальної реалізації права громадян на справедливий суд, підвищення відповідальності суддів, очищення суддівського корпусу, забезпечення передбачуваності судових рішень.

Вказана точка зору знаходить підтвердження цьому, оскільки закон запроваджує прозорий та публічний порядок призначення суддів на будь-які посади виключно на підставі конкурсу. Конкурсна процедура передбачена і при формуванні Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради юстиції. Законом підвищуються вимоги і до кандидатів на посаду судді, і до кандидатів на посади членів ВККС та ВРЮ.

Тепер, судячи по нормам закону суддівська кар’єра залежатиме виключно від професійних якостей судді. Запроваджується інститут суддівського досьє, в якому зберігатиметься інформація як щодо роботи кожного конкретного судді (як суддя приймає рішення, який відсоток рішень переглядається судами вищих інстанцій, які причини перегляду таких рішень тощо), так і щодо відповідності судді критеріям, які ставить до нього антикорупційне законодавство. Кар’єра судді залежатиме також від відповідності морально-етичним критеріям.

Разом з тим, Законом “Про забезпечення права на справедливий суд” передбачено чітке визначення підстав та порядку здійснення дисциплінарного провадження щодо суддів, розширено перелік дисциплінарних стягнень, встановлено чіткі строки притягнення суддів до відповідальності та строки погашення дисциплінарних стягнень. Водночас встановлюються гарантії захисту прав суддів та змагальності в дисциплінарному провадженні.

Розширюються гарантії рівності громадян перед законом і судом, гласності та відкритості судового процесу, обов’язковості рішень суду. Відкритою стає вся інформація щодо суду, який розглядає справу, стадії її розгляду, місця та часу засідань, забезпечується відкритий доступ до всіх судових рішень. Також Законом гарантується право кожного бути присутнім на судовому засіданні, проводити фото- та відео зйомку, раніше вказана норма де-факто була предметом волі судді.

Висновки ВСУ щодо застосування норм права стають обов’язковими для всіх суб’єктів владних повноважень, а всі суди нижчих інстанцій мають враховувати їх при вирішенні справ. Зазначені зміни спрямовані на однакове застосування судами норм матеріального та процесуального права та забезпечення передбачуваності судових рішень.

Також в Законі враховано понад 50 рекомендацій Венеціанської комісії, Консультативної ради Європейських суддів та інших міжнародних організацій щодо вдосконалення законодавства України про судоустрій і судочинство.

Даючи оцінку позитивним сторонам прийнятого закону, не можна обійти увагою й можливі негативні наслідки прийнятого правового акту. Що ж містить прийнятий закон, з точки зору небезпеки для тих, хто звертається до суду за захистом своїх прав, та чи зможуть тепер будь-які які інституції впливати на рішення шляхом тиску чи впливу на суддів, змінюючи їх волю?

Згідно ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову [4, с.5]. Судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону [4, с.91].

Повноваження Президента України чітко визначені у розділі V Конституції України. Чому ж тоді в новому законі за Президентом України збережені повноваження, які не передбачені

Конституцією і дають можливість впливати на суди і суддів: а саме, право ліквідувати суди, повноваження приводити суддів до присяги, підписувати їхні посвідчення, переводити суддів з одного суду до іншого?

Прийнятий закон наділяє Президента додатковим повноваженням, якого у нього раніше не було, оскільки визнає за ним право підписувати посвідчення головам судів і їхнім заступникам, до обрання яких він не має жодного стосунку.

Тепер щодо повноважень ВРУ, які передбачені розділом IV Конституції України. Зі змісту закону стає очевидним, що за Парламентом країни збережені повноваження переводити суддів, але вказане право не передбачено Конституцією, при цьому за парламентським комітетом залишено право розглядати на своєму засіданні не лише це питання, але й питання про безстрокове обрання судді.

При цьому закон не дає відповіді й на цілий ряд інших, без сумніву важливих питань, серед яких можливо виділення наступних, а саме: невизначеність підстав для відмови судді у безстроковому обранні, нечіткість підстав для звільнення за порушення присяги (“вчинення дій, які порочать звання судді або принижують авторитет правосуддя”, “недобросовісна поведінка судді”), не визначеність специфічних критеріїв для кваліфікаційного оцінювання суддів судів різних рівнів.

І ще на що на мою думку потрібно звернути увагу так це на Вищу Раду Юстиції України, яка повинна бути як мінімум легітимно сформована та відповідати європейським стандартам, але прийнятий закон не дає підстав стверджувати, що склад ВРЮ буде відповідати вказаним стандартам а прийняті нею рішення не будять ставитись без сумнів з точки зору їх легітимності.

При цьому в новому законі, що на мою думку вкрай небезпечно, відсутні процесуальні зміни, які справді б забезпечували право на справедливий суд (оскільки судам прямо не встановлені заборони повертати заяви через непідсудність чи неналежність до певного виду юрисдикції, не запроваджено електронне судочинство тощо, але чомусь збережені положення, які роблять залежними суддів від органів місцевого самоврядування (через необхідність їх забезпечення службовим житлом), від служби безпеки (шляхом потреби доплати за допуск до державної таємниці) тощо.

Ще одна обставина, яка без сумніву заслуговує на увагу, це те, що у Верховного Суду чомусь відсутні повноваження у виняткових випадках переоцінити докази, що може призвести до нових порушень, що призведе в разі звернення до Європейського суду з прав людини до прийняття рішень проти держави Україна.

Також у новому законі є й ряд положень, які на мою думку можуть мати непередбачувані як позитивні так і негативні, залежно від наслідки, особливо при правозастосуванні, а саме:

1) можливість звільнення судді з посади за порушення присяги, якщо він не пройшов переатестацію;

2) використання для переатестації іспиту у вигляді тестування, яке сумнівно що зможе відділити кращих суддів від гірших, корупціонерів від чесних суддів;

3) запровадження так званого “первинного кваліфікаційного оцінювання” усіх діючих суддів (переатестація) за відсутності чітких критеріїв;

4) кваліфікаційне оцінювання, яке будуть проходити судді, щоб бути обраними безстроково або перейти в інший суд;

Список використаних джерел.

1. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. Станом на 1 верес.2010 р.:(офіц.. текст).-К.: Паливода А.В., 2010.-184с. –(Кодекси України)
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950.- Режим доступу http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Про забезпечення права на справедливий суд [Електронний ресурс]:Закон України від 12 лют. 2015 р.- Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/192-19>
4. Конституція України.-К.:Видавничий Дім Ін Юре, 2006.-144 с.